

rivierzijde, geen twijfel of de verkregen indruk zal een gunstige zijn: Rotterdam is op zijn havenwerken fier en 't heeft er alle recht toe. Zijn trotse handelsinrichtingen, zijn degelijke koopmanshuizen, zijn schoone en uit ruime beurs bekostigde havenwerken vertoonen zich van de rivierzijde gezien op zijn gunstigst.'

44) *Rotterdamsch Nieuwsblad* 26 september 1899, eerste blad.

45) *Nieuwe Rotterdamsche Courant* 30 september 1909.

46) *De Maasbode* 6 mei 1905. 'Na nog eenige woorden met den burgemeester en de verdere autoriteiten te hebben gesproken, dankte H.M. voor de prachtige ontvangst, waarna Zij het salon: ijtug, dat aan den gewoonen trein was gehaakt, besteege. Alvorens de trein zich in beweging zette, verscheen H.M. weder op het balcon, en zeide tot den burgemeester: "Ik vind Rotterdam mooi. Nogmaals mijn besten dank". Toen floot de locomotief en zette de trein zich in beweging.'

47) respectievelijk op 25 april 1925 en 17 juli 1928, zie *Rotterdamsch Nieuwsblad* 27 april 1925 en 17 juli 1928.

48) op 30 mei 1891. *Rotterdamsch Nieuwsblad* 1 juni 1891, tweede blad.

49) op 13 april 1907. *Rotterdamsch Nieuwsblad* 15 april 1907, vijfde blad. In 1949 zou er in dezelfde Rotterdamsche Kunstkring een tentoonstelling gehouden worden van schilderwerk van ex-koningin Wilhelmina.

50) zie noot 21. Dit citaat aangehaald uit: L.J. van der Klooster, 'Onze belangstelling was levendig', in: *Koningin Emma. Opstellen*, red. Tamse, 55.

51) L.J. van der Klooster (zie noot 50), 66. Rochussen stierf in 1894 op 80-jarige leeftijd.

52) Deze bevinden zich in de collecties van het GAR.

53) geboren 1840 te Rotterdam en overleden 1929 te 's-Gravenhage.

54) op 9 juni 1899. *Rotterdamsch Nieuwsblad* 10 juni 1898.

55) W.A. Wagener, *Muziek aan de Maas* (Rotterdam 1968), 176.

56) op 12 november 1923, volgens Scheffers *Willem Smalt*, 11.

57) W.A. Wagener, *o.c.*, 188. Meer incidentele bezoeken aan schouwburgvoorstelling of concert in Rotterdam zouden misschien met behulp van de agenda's van koningin Emma te achterhalen zijn.

58) Hierover heeft H.Pors tijdens een reünie van de familievereniging Pors op 1 oktober 1988 te Rotterdam een mededeling gedaan onder de titel 'Koningin Emma ontmoet Neeltje Pors'; tekst in bibliotheek GAR, nr. XVI A 61.

59) Gemeentearchief Rotterdam: Archief Vereniging inrichting voor doofstommen-onderwijs, inv. nr. 175.

60) Overigens stemden de bevindingen van deze dokter E.Faber overeen met die van de eerder in Rotterdam geraadpleegde oogartsen vader en zoon J.H. en H.K.de Haas.

61) 'Emma, koningin der barmhartigheid', in: *Koningin Emma. Opstellen*, red. Tamse, 67-98.